

Дроздовський Д. І.

Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка Національної академії наук України

МЕТАФІЗИЧНИЙ ДЕТЕРМІНІЗМ І ПОСТМЕТАФІЗИЧНЕ МИСЛЕННЯ В РОМАНІ «ХМАРНИЙ АТЛАС» Д. МІТЧЕЛЛА

У статті досліджено вияви постметафізичного мислення, експліковані в сучасному британському романі «Хмарний атлас» Д. Мітчелла. Визначено репрезентацію міфологічних паттернів в аналізованому романі. Окреслено ключові культурологічні праці, у яких представлено ідею реактуалізації поняття «великі наративи» у дискурсі постпостмодернізму, зокрема проаналізовано погляди Ф. Джеймсона як одного із чільних представників постмодернізму й водночас теоретика постпостмодернізму. Дослідник у студії «Антиномії реалізму» аналізує роман «Хмарний атлас» як приклад наративу, який на рівні композиції є етапом у розвитку постмодернізму в постпостмодернізм. У статті розвинуто погляди Ф. Джеймсона про епоху, що приходить на зміну постмодернізму, на матеріалі ідейно-світоглядних параметрів роману «Хмарний атлас», який не лише має постпостмодерністську композиційну специфіку, а й реалізує систему мотивів і проблемних комплексів, які вказують на особливий тип негомогенності, властивий постпостмодернізму (визначальною є актуалізація ціннісної та смислової парадигми в житті персонажів). Одним із ключових у романі є уявлення про розвиток матерії як ентелехії, наділеної розумом і, відповідно, «вищим» (метафізичним) детермінізмом, що визначає логіку творчо-продуктивного саморуху природи у «Хмарному атласі». Визначено специфіку поняття «метафізичний детермінізм» на матеріалі роману «Хмарний атлас», у якому розвинуто концептуальні положення представників німецької класичної філософії. Так, розвинуто погляди на природу як продуктивно-творчий процес, водночас визначено, яким способом цей концепт реалізований у британському постпостмодерністському романі. Наголошено на проблемно-тематичному комплексі, пов'язаному з експлікацією катастрофи й загрози, що виникає внаслідок розділення природного розвитку окремо на творчий і продуктивний первні, що передбачають делегування пізнавальних функцій природою себе іншим технологічним винаходам.

Ключові слова: сучасний британський роман, постпостмодернізм, «Хмарний атлас», природа, ентелехія, постметафізичне мислення, Д. Мітчелл, Ф. Джеймсон.

Постановка проблеми. В «Антиноміях реалізму» (“Anatomies of realism”, 2015 р.) у розділі про роман «Хмарний атлас», яким Ф. Джеймсон завершує монографію, ужито поняття, яке набуло особливого статусу в парадигмі постмодерністських інтерпретацій літератури і загалом у постмодерній дискурсії. Поняття «великий наратив» («гранд-нاراتив»), яке вживає Ф. Джеймсон [5, с. 305] у розділі про «Хмарний атлас», заперечує можливість інтерпретації твору в постмодерністській парадигмі, оскільки постмодернізм підважує й заперечує існування «великих наративів».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ф. Джеймсон у праці «Антиномії реалізму» вдається до уживання фрази “some kind of grand narrative”, оскільки теоретичну природу такого типу наративу ще, безперечно, потрібно дослідити. Науковець (який є одним із чільних теоретиків постмодернізму й одним із перших теоретиків культури, що прийшла на зміну постмодернізму),

здійснює аналіз композиційно-хронотопної специфіки роману, показуючи гібридну природу твору, у якому у змішаному вигляді представлено шість наративів, кожний із яких оприявнює певний комплекс світоглядно-філософських і мотивно-тематичних проблем. Так, перша історія, за Ф. Джеймсоном, репрезентує те, що доцільно схарактеризувати як «постмодерністську практику пастишу» [5, с. 307]. Проте іронія, яка набула статусу визначального чинника в дискурсі постмодернізму, у романі доповнюється іншими світоглядно-філософськими орієнтирами, як, наприклад, пересторога через небезпеку катаклізму внаслідок технологічної діяльності в Каліфорнії (дослідник визначає цю третю історію-пересторогу як «корпоративний трилер»: “a corporate thriller about a young investigative reporter exposing the ecological predations concealed behind government contracts in a California setting” [5, с. 304].

Прагнучи окреслити специфіку «Хмарного атласу» як «великого наративу», Ф. Джеймісон, наголошуючи, що поняття «постмодерністський роман» має досить широке значення й сьогодні набуло статусу «родової категорії» [5, с. 310], зауважує, що структура композиції в аналізованому творі більшою мірою пов'язана не з ліотарівським поняттям “grand récit” [5, с. 311], а з фундаментальною парадигмою розвитку історії, яку представив Г. Гегель. Таке твердження, безперечно, дає підстави вважати роман «Хмарний атлас» таким, що вже не задовольняється визначенням у постмодерністських категоріях. Ідея циркуляції, своєрідної трансмісії визначальна у творі, на думку Ф. Джеймісона [5, с. 309]. Саме ця репрезентована в романі категорія «трансмісії» уможливорює експерименти Д. Мітчелла з історією та її художньою репрезентацією, у якій вміщено різні форми жанрових патернів (роману-щоденника, історичного роману, роману-пастишу, роману-антиутопії / дистопії тощо).

Крім того, дослідник звертає увагу на певну типологічну подібність «Хмарного атласу» до романів А. Роб-Гріє [5, с. 310], вказуючи на особливу філософію представлення «речей» у творі, занурення в пізнання світу з позиції «онтології речі», що, зрештою, робить матеріал роману по-особливому візуальним, отже, можливим для трансформації в яскравий кінотекст (що й було зроблено). Питання про «трансмісію» актуалізує питання про кордони в романі, причому кордони як на рівні композиції, так і на рівні світоглядно-філософських настанов, які узагальнено представимо поняттям «постмодерна чуттєвість». Питання про кордони є природним з огляду на дифузійно-гібридну природу твору, у якому поєднано різні наративи, кожний із яких співвідноситься з відповідним типом жанрової пам'яті, жанровим патерном, моделлю інтерпретації та репрезентації історії. В іншій праці “A Singular Modernity: Essay on the Ontology of the Present” Ф. Джеймісон у вступній статті наголошує на особливій парадигмі світосприйняття, актуалізований у культурі після постмодернізму. Б. Латур у праці “We Have Never Been Modern” наголосив на гібридизації (злитті) між «натуралізованим» («природним») і «соціальним» у культурі кінця ХХ ст. (ідеться про концепцію «антропологізації речі») [6, с. 5], що видається типологічно подібною до поглядів Ф. Джеймісона в аспекті реалізації у «Хмарному атласі» підходів французького нового роману). Ф. Джеймісон услід за Б. Латуром говорить про поєднання різних настанов і світо-

глядних параметрів, які досі сприймалися окремо, відокремлено, які не могли співіснувати в одному типі мислення, представленому, зокрема, і в дискурсі літератури [4, с. 2]. Дослідник звертає увагу на ревіталізацію в сучасній культурі нової метафізики, розвиваючи імпліцитно погляди Ю. Габермаса стосовно постметафізики. Репрезентація історії в романі «Хмарний атлас» дає підстави говорити про наявність *метафізики історії*, про детермінованість людських учинків і волі певними чинниками, які в парадигмі постмодернізму були компонентами «великих наративів». Ідея рекурсії, повернень, стрибків і переходів (лінійних і нелінійних) у романі витворює уявлення про метафізичний зв'язок між подіями і метафізичну (трансісторичну) детермінованість, яка позначається на переході знакового явища з епохи в епоху, на здатності передбачати події, послуговуючись «метафізичною мовою», якою, наприклад, є музика й, відповідно, секстет «Хмарний атлас», який, на думку Ф. Джеймісона, дав можливість передбачити розвиток історії й самого роману.

О. Беларев у дисертації «Топос кордону в художньому світі Пауля Шеєрбарта» (2019 р.) звертає увагу на актуалізацію в сучасному літературознавстві й науці загалом поняття «кордону», що, зокрема, детерміновано «перерозподілом кордонів царин знання між “hard” і “soft” sciences, точними й гуманітарними науками. Саме фантастична література на початку ХХ ст. значною мірою взяла на себе виконання цього завдання. Крім того, вона перекидала місток від офіційної науки до підпільного знання, до езотеричної «мудрості». Увага до сучасних наукових відкриттів і винаходів, прогностичний пафос поєднувалися у фантастичній літературі з інтересом до феномену несвідомого, досвіду парапсихології (спіритизм, гіпноз, телепатія, профетизм), із реабілітацією герменевтичного знання (алхімія, астрологія, вчення про сигнатури)» [1, с. 4]. Хоча О. Беларев досліджує творчість німецького автора др. пол. ХІХ – поч. ХХ ст., проте наведені міркування суголосні із проблемно-мотивними й тематичними комплексами, представленими в романі «Хмарний атлас», який постає спробою репрезентації «метафізичного знання», що дає можливість бачити ситуації (наприклад, пов'язану з історією Луїзи Рей, яка розслідує можливі наслідки діяльності прибережної атомної електростанції). Луїза розслідує діяльність корпорації, яка вдається до порушення закону, корупції, а згодом наймає убивцю, щоб перешкодити персонажеві провести розслідування. Волею долі, яка притаманна

бароковому світосприйняттю, вона натрапляє на звіт Руфуса Сіксміта, а в готелі в номері Сіксміта отримує листи Фробішера. Листи містять згадку про секстет «Хмарний атлас»: коли Луїза замовляє копію, у неї виникає дивне відчуття, ніби вона вже знає цей твір, чула його в минулому. У такому разі в романі розкрито ідею метафізичної пам'яті, що реалізує себе через несвідоме переконання персонажів у тому, що вони мають особливе знання, яке дається їм як осяяння, інтуїтивно.

Постановка завдання. Мета статті – охарактеризувати вияви постметафізичного мислення в постпостмодерністському романі «Хмарний атлас», виявляючи традиції розвитку ідей німецької філософії в осмисленні образу природи; окреслити міфологічні-символічні патерни в аналізованому романі.

Виклад основного матеріалу. Концепт «метафізики історії» пов'язаний із уявленням про «метафізичний детермінізм», що визначає логіку руху світових цивілізаційних процесів, реалізованих у царині політики, соціальних змін, технологічного розвитку. По суті, «метафізика історії» не заперечує ані ідеї прогресу, ані зв'язку між різними компонентами історичного ланцюга подій. Такі погляди суголосні з баченням історії, представленому у працях представників класичної німецької філософії, зокрема Г. Гегеля та Ф. Шеллінга. Б. Шалагінов має рацію, зазначаючи, що «на першому етапі розумне начало (Intelligenz) творить несвідомо, це є власне природа, яка виступає як *зримий дух* (Geist). Цим Ф. Шеллінг постулює символічне розуміння природи, на якому базуватиметься його розуміння міфології як частини природи. Однак розумне начало є не лише таким, що несвідомо твориться (naturatum), а й таким, що саме свідомо творить (naturans) і насамкінець постає як дух, що осягнув сам себе. У цій якості природа постає як *незримий дух*. Несвідоме творіння духу (природа) і його свідоме творіння (історія, пізнання, мистецтво) мусять бути тотожними, бо походять з одного джерела.

Отже, Ф. Шеллінг представляє все суще у вигляді однієї лінії, на одному кінці якої переважає суб'єктивне, на протилежному – об'єктивне, а центр являє собою абсолютну нерозрізненість (Indifferenz) між реальним та ідеальним [2, с. 155]. Такий погляд на природу як на «незримий дух» суголосний баченню, репрезентованому в романі «Хмарний атлас». Проте колізія в романі виникає в результаті того, що «розумне начало» так і не має можливості пізнати себе, натомість частина такого пізнання делегована іншим, наприклад,

сконструйованим у результаті технологічних інновацій біороботам. Передання частини пізнавальних функцій машинам свідчить, з одного боку, про ситуацію втоми, за якої людство прагне делегувати функції з пізнання дійсності й отримати задоволення від здобутого вільного часу. Із другого боку, саме це задоволення стає об'єктом маніпулятивних технологій, генерованих Урядом, що призводить до формування політики гіпертрофованого споживацтва й нівеляції загалом здатності пізнавати себе. Як наслідок, відбувається бунт, який є формою повернення цивілізації до такого стану, за якого вона здатна знову усвідомити важливість культивування в собі «розумного начала», метою якого є пізнання себе.

«Шеллінгу вдалося філософськи обґрунтувати ідею розвитку у природі, що приводить до виникнення свідомості та культури («діалектика природи»). У цьому він відійшов від Фіхте, який усі сили віддав протилежній проблемі: як свідомість продукує об'єкт (природу) («діалектика свідомості»). Сам же об'єкт виступав для Фіхте у вигляді темного силуету. Шеллінг зруйнував каузально-механістичне розуміння природи, притаманне XVIII ст., представив її як динамічно-органічний, продуктивно-творчий процес. Саме за такі риси високо цинив його філософію Гете» [2, с. 156]. Д. Мітчелл розвиває ідею про природу як продуктивно-творчий процес, проте чи не вперше у британському романі після 2000-х рр. показує небезпечність розведення у природному розвитку продуктивного та творчого. Творчий червень у «Хмарному атласі» в історії Кавендиша заміщується симулякром творчості, а продуктивний червень повністю перетворюється на технологічний, який із часом позбавляється етичної межі й стає небезпечним інструментом контролю людства. У такому разі ідеї Ф. Шеллінга знаходять органічний розвиток у британському постпостмодерністському романі, якому, попри іронічний модус першого історії, властиве загострення уваги на проблемах, які не можуть бути розв'язані в іронічній площині.

Звернімо увагу на ще один важливий компонент філософії Ф. Шеллінга, який зазначає Б. Шалагінов і який важливий для розуміння естетичних пропозицій сучасного британського роману. «Оскільки для Шеллінга міф є теоретичною ідеєю (1), водночас художньою моделлю (2) і при цьому конкретним, утіленим образом (3), то поєднати цю трійцю можна тільки у символі. Міф – *символічний*. Адже саме символу й належить уся мислима повнота абсолюту й при цьому можливість

трансформації та «переведення» в різні художньо-стильові системи та жанри» [2, с. 160]. Представлений художній наратив роману «Хмарний атлас» наслідує міф, водночас міфологічна інтенція реалізує себе в символі «Хмарного атласу» як музичного секстету, що постає матрицею, відповідно до якої розгортається реальність роману. Музика символізує в романі царину трансцендентального, це простір вищого розуму; пізнання цього символу можливе за умови розвитку природи як сили, що прагне пізнавати себе, керуючись принципами творчо-продуктивного розвитку. Творчість (креативний компонент) у романі експліковано як чинник розвитку художнього світу, здатного осягнути сутність символу як абсолюту. Для Ф. Шеллінга найвищим виразником символу є міф [2, с. 161] і навпаки. Для Д. Мітчелла міф пов'язаний із символом, уся динаміка продуктивно-творчих змін у природі реалізована в парадигмі досягнення сутності символу як найвищої ідеї, що символізує гармонію і пізнання природою власної сутності в максимальній повноті. Зауважу, що поняття «сутність» (*Wesenheit*) також є поширеним терміном у Ф. Шлегеля. <...> у Ф. Шлегеля воно було ключовим. Згодом його витіснило поняття, введене Гегелем, також за походженням суто філософське, – *ідея* («ідея твору»). Важливо нагадати походження одного й іншого» [3, с. 40]. Сутність «Хмарного атласу» як секстету має музичну природу й може бути пізнавана за допомогою осягнення музики як специфічної мови, наближеної у традиціях німецького романтизму до царини метафізичного. Концепт «метафізичного детермінізму» у постпостмодерністському романі суголосний ідеям ентелехії й пов'язаний з уявленням про дух як сутність (субстанцію), здатну здійснювати продуктивно-творчий розвиток відповідно до законів, які поки що не можуть бути пізнані цивілізацією. Водночас уявлення про розвиток як творчий процес має перешкодити формуванню суспільства роботів, керованих відповідно до чітко регламентованих правил, коли процес розвитку природи детермінований ідеєю механізації й обмежений нею до простору, який може бути безпечно керованим певною спільнотою (обмеженою), що прагне утвердити власне право «на правду», тобто визначати дискурс, формуючи його межі й обмежуючи інструменти для пізнання.

У Ф. Ніцше йдеться про розпадання гегелівської взаємопов'язаної картини (що була зцементована уявленням про «розвиток духу») світу на окремі множини картин, що спричинено неможливістю

наблизитися до пізнання духу, отже, кожна історія може мати множинну систему різних менших історій, які формують її знову ж таки в певній версії, визначеній поглядом того, хто розповідає історію, витворюючи певний історичний наратив. Концепт «постметафізичного мислення» реактуалізує уявлення про дух як визначальну силу, що впливає на цивілізаційний поступ. Трансісторичний наратив Д. Мітчелла, зумовлений різними окремими наративами (разом їх шість у «Хмарному атласі»), оприявнює уявлення про волю до влади, яка водночас співіснує на макрорівні зображуваної художньої реальності з особливим метафізичним детермінізмом, зумовленим вірою в перетікання енергій і матерії, що відповідає східному баченню дійсності. Такий буддистський спосіб світорозуміння кристалізує уявлення про вищу заданість у світі, про наявність ентелехії й вищого розуму, який впливає на формування усталеності у світі як дійсності, який властива категорія порядку. Дисбаланс енергій, хаос зумовлений саме волею до влади, проте у світі в період найбільшого занепаду завжди з'являється можливість повернути дійсність до порядку, який доцільно схарактеризувати за допомогою античного поняття гармонії. Проте у «Хмарному атласі» гармонія може досягатися не лише через упорядкування матерії чи баланс енергій, а й через спалення світу, що відповідає гностичним уявленням про екпірозис (якому властивий мотив спалення й воскресіння) та палінгенезії. Шість історій «Хмарного атласу» витворюють художній простір, наділений надзвичайною продуманістю, скрупульозністю у плані архітектонічної організації. Саме композиційний рівень роману «Хмарний атлас», на думку Ф. Джеймісона, дає підстави вважати його визначним художнім твором. Крім того, на думку науковця, саме формальні аспекти художньої дійсності й позначаються на здатності твору виявляти надчасові якості, які дають підстави схарактеризувати його як такий, що має особливу значущість. У перелічених вище аспектах криється специфіка «Хмарного атласу» як постпостмодерністського наративу, який, відповідно до концепції нідерландських теоретиків сучасної культури Т. Вермюлена і Р. Ван ден Аккера [8], позначений метафорою розгойдування між мисами, що мають традиційно антагоністичну природу: скепсису й наївності, прагматичності та щирості тощо.

Світоглядно-філософська негомогенність зумовлена дифузійною структурною елементів поведі, композиційною негомогенністю, яка визначається поєднанням у «Хмарному атласі» різночасових

площин, причому кожному з репрезентованих культурно-історичних періодів властиве самопредставлення у відповідній парадигмі жанрового патерну: пригодницького роману, роману-антиутопії (дистопії), науково-фантастичного роману, постапокаліптичного роману тощо. Така жанрова неоднорідність гомогенізується в постпостмодерністському наративі, який саме шляхом поєднання таких різнорідних елементів реалізує можливість бути наративом, який маємо підстави характеризувати як «великий наратив». Метафізика історії і метафізичний детермінізм виявляють підходи, оприявлені у працях представників класичної німецької філософії, зокрема в аспекті про ентелехію й розвиток духу. У постпостмодерністському романі знову з'являється образ духу як своєрідної сили, що зумовлює цивілізаційний поступ, хоч сам поступ репрезентовано далеко не в суто позитивному аспекті. Поступ реалізує водночас і негативні риси людства, які посилюються на тлі занепаду природи, яка в романі Д. Мітчелла набуває статус самобутнього явища, яке поступово виходить за рамки сприйняття суто в антропологічній традиції. Природа в романі є окремим буттям, сприйняття якого не може бути підлаштоване під людську «оптику», інакше це завершується катастрофою. Приклади екологічної катастрофи наявні у трьох із шести наративів «Хмарного атласу». Ф. Джеймісон, приділяючи увагу композиційній структурі роману, не вдається до аналізу його світоглядних орієнтирів. Блукання «духу» у романі (реалізованому через окремих персонажів, яким надано статус головних у кожній із шести історій) виявляє модель цивілізаційного поступу як такого, що позначений рисами дееволюції. «Хмарний атлас» постає твором, який на композиційному рівні має зв'язок із «Божественною комедією» Данте, зокрема на типологічному рівні зіставлення. Світ до історії про події в тоталітарній імперії, яка нагадує сучасну Північну Корею (в аспекті реалізації політичного режиму), постає «Пеклом», останній епізод нагадує наближення до Дантового «Раю», у якому персонажі виявляють посттехнологічний тип мислення, водночас поєднаний із тим, що доцільно схарактеризувати як «східна мудрість» (розуміння базових, фундаментальних основ світу, які повинні бути непорушні незалежно від часу й технологічного рівня цивілізації): вони розуміються на тому, що будь-яка технологія містить у собі потенційну загрозу, що в разі співдії з волею до влади людини може мати негативний наслідок для всієї планети.

Ключовим у «Хмарному атласі» є мотив переходу кордону: у кожній із шести історій персонажі переходять кодони (дозволені соціальних норм для встановлення справедливості). Луїза Рей у вигаданому каліфорнійському містечку Буенас-Єрбас (у перекладі з іспанської «Буенас» означає «добрі») і робот Сонмі в антиутопічній історії, події якої відбувається у вигаданій корейській країні з тоталітарним режимом, мають пасіонарну силу, що не має достеменного пояснення (у випадку з Луїзою Рей можна припустити, що таким був і її батько, якого поважають у корпорації, зокрема, охоронець Джо Нейпір, який знав її батька, рятує дівчину від смерті). Сонмі прагне, щоби матеріали суду над нею та Декларації були оприлюднені в майбутньому, бо вони допоможуть зруйнувати тоталітарний режим і проголошену в неоімперії диктатуру. Знаннева парадигма із часом стає чинником маніпуляцій, які контролює Уряд. Знання (офіційне) стає небезпечною силою, яку певна група людей прагне перетворити на власний ресурс, який не може бути у вільний спосіб переданий іншим. Саме тому псевдоавтобіографічні елементи роману (листи, щоденники) є формою створення альтернативної знанневої парадигми, яка переходить з епохи в епоху як можливість змінити перебіг історії та через бунт (приклад реалізації мотиву екпірозису: постання нового світу з вогню) повернути світ до справжнього «порядку», який передбачає гармонійне поєднання різного знання, різних видів чуттєвості й різного досвіду.

У розділі «Переправа біля Слуші та всі решта» син Закрі (інваріант імені Захарій – один із 12 «малих» пророків у Старому Завіті) переповідає різні історії, які почув від батька, припускаючи, що деякі з них могли б виявитися правдою. У такому разі в романі поставлено під сумнів можливість чіткого кордону між раціональним знанням і знанням метафізичного характеру (астрологія, буддистське вчення тощо). Специфікою світогляду персонажів постпостмодерністського наративу є саме здатність приймати те, що раніше видавалося за фантастику, як правду, і в такий спосіб здійснити ревізію минулого й теперішнього. «Хмарний атлас», по суті, є прикладом науково-фантастичного роману, у якому персонажі прагнуть виявити долання межі у сприйняття політичних систем, традицій, соціальних норм, історії як системи фактів і міфу.

Висновки і пропозиції. У романі «Хмарний атлас» представлено новий тип хронотопу й світоглядно-філософських настанов, що репрезентує літературу постпостмодернізму, виявля-

ючи нову композиційно-структурну специфіку та мотивно-проблемні комплекси, пов'язані з акцентуванням на загрозах планетарного характеру, що виникають унаслідок розділення природного розвитку (що передбачає самопізнання) на творчий і продуктивний первні. Окреслений спектр філософських проблем дає підстави говорити про реактуалізацію ідей німецького романтизму в дискурсі постпостмодернізму. Аналіз

окресленого у статті комплексу філософських проблем на матеріалі роману, який Ф. Джеймісон відносить до наративу, що виходить за рамки дискурсу постмодернізму, дає підстави говорити про перспективність запропонованого філологічного підходу в аспекті виявлення світоглядно-філософських постулатів німецького романтизму в постпостмодерністських романах Великої Британії та інших країн.

Список літератури:

1. Беларев А. Топосграници в художественном мире Пауля Шеербарта : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.03. Москва, 2019. 24 с.
2. Шалагінов Б. Класики і романтики: Штудії з історії німецької літератури XVIII–XIX ст. Київ : Вид-дім «Києво-Могилянська академія», 2013. 440 с.
3. Шалагінов Б. Термінологічний дискурс раннього німецького романтизму. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2006. Вип. 26. С. 39–42.
4. Jameson F. *A Singular Modernity: Essay on the Ontology of the Present*. London ; New York : Verso, 2002. 250 p.
5. Jameson F. *The Antinomies of Realism*. London ; New York : Verso, 2015. 326 p.
6. Latour B. *We Have Never Been Modern*. Translated by Catherine Porter. Cambridge, Massachusetts : Harvard University Press, 1993. 158 p.
7. Mitchell D. *Cloud Atlas: a novel*. London : Random House, 2004. 509 p.
8. Vermeulen T., Van Den Akker R. Notes on Metamodernism. *Journal of Aesthetics and Culture*. 2010. № 2.0. P. 1–14.

Drozdovsky D. I. METAPHYSICAL DETERMINISM AND POST-METAPHYSICAL THINKING IN D. MITCHELL'S "CLOUD ATLAS"

In the paper, I investigate the manifestations of post-metaphysical thinking explicated in the contemporary British D. Mitchell's novel "Cloud Atlas". The representation of mythological patterns in the analyzed novel is determined. Key cultural works are outlined, which present the idea of actualization of the concept of grand narratives in the discourse of post-postmodernism, in particular, the analysis of F. Jameson's views as of one of the leading representatives of postmodernism and at the same time post-postmodern theorists. A researcher in "The Antinomies of Realism" analyzes the novel "Cloud Atlas" as an example of narrative, which at the composition level is a new stage in the development of postmodernism into post-postmodernism. The article develops the views of F. Jameson on the period that is replacing postmodernism, on the material of conceptual parameters of the novel "Cloud Atlas", which not only has a post-postmodern compositional specificity but also implements a system of motives and problematic complexes that point to specific inhomogeneity inherent in post-postmodernism (crucial is the actualization of the value and semantic paradigm in the characters' lives). One of the key ones in the novel is the notion of the development of matter as an entelechy endowed with reason and, accordingly, a higher (metaphysical) determinism, which defines the logic of the creatively productive self-movement of nature in "Cloud Atlas". The specificity of the concept of metaphysical determinism in the novel "Cloud Atlas", which develops the conceptual position of representatives of German classical philosophy, has been discussed. Thus, views on nature as a productive-creative process have been developed, and at the same time it has been determined how this concept is implemented in the British post-postmodern novel. Emphasis is placed on the problem-thematic complex related to the explication of catastrophe and threat, which arises from the division of natural development into creative and productive separated lines, which involve delegation of cognitive functions by nature to other technological inventions.

Key words: contemporary British novel, post-postmodernism, "Cloud Atlas", nature, entelechy, post-metaphysical thinking, D. Mitchell, F. Jameson.